

De wegen van de oudheid

De beschaving begon in het hart van Azië. De eerste steden die mensen bouwden ontstonden in het oude Mesopotamië, langs de oevers van de machtige Tigris en Eufraat en in het dal van de Indus. De overvloed aan water in deze rivieren was essentieel voor de inwoners van die steden; de ingezetenen van Babylon, Nineveh en Uruk in Mesopotamië en Harappa, Mohenjo-Daro en Dholavira langs de Indus konden daardoor fris, schoon en gezond aan het werk. Water was ook belangrijk

voor de gewassen op de vruchtbare akkers langs de rivieren. Het was eigenlijk geen wonder dat veel mensen geloofden dat de mens zelf ook was ontstaan op de vruchtbare velden van Mesopotamië (dat letterlijk 'land tussen de rivieren' betekende).

In dit gebied zou ook de Hof van Eden hebben gelegen, 'aangelegd door God, de Heer' met allerlei bomen die er aantrekkelijk uitzagen, met heerlijke vruchten. Door controle over deze bloeiende velden konden koningen heersen en wereldrijken ontstaan. De heersers wisten ook dat ze om te kunnen

blijven zitten niet alleen de baas moesten zijn maar het land ook moesten organiseren. Wetten en gezag waren belangrijk en de oudste wetten, vierduizend jaar geleden vastgelegd door Hammoerabi, de koning van Babylon, stammen dan ook uit Centraal-Azië. De mens was in de oudheid al zo slim om wegen aan te leggen, zodat post snel tussen op honderden kilometers van elkaar vandaan gelegen plaatsen kon worden vervoerd. Het gezag zorgde dat klanten niet werden bestolen en dat handelslieden leverden waar men voor had betaald. Belastingen opleggen en innen gebeurde in Centraal-Azië soepel en (meestal) eerlijk.

Het machtigste rijk uit de oudheid was Perzië. Het besloeg het gebied tussen de Middellandse Zee en de Himalaya. In steden als Persepolis, Pasargadae en Susa stonden talloze sierlijke gebouwen die de rijkdom van de burgers en de macht van de vorsten weerspiegelden. De Perziërs waren altijd bereid nieuwe dingen te proberen en namen vaak de gebruiken, de mode en de eetgewoontes van door hen onderworpen volkeren over. Ze wilden luisteren en leren, en ze verbeterden zich graag ten opzichte van wat ze al hadden.

Het machtigste rijk uit de oudheid was Perzië

De Perziërs waren ook gevaarlijke vijanden, zo merkten de Grieken. De Perzische pogingen om hun grondgebied verder uit te breiden leidden tot veldslagen bij Marathon, Thermopylae en Salamis, waar het lot van de Grieken aan een zijden draadje kwam te hangen. Uiteindelijk keerde het tij dankzij Alexander de Grote, door velen beschouwd als de beste veldheer aller tijden. Hij versloeg het Perzische leger in Egypte en vernietigde een reusachtige krijgsmacht, die was uitgezonden om hem te verslaan, bij Gaugamela in wat nu Irak is. Na zijn overwinning begon hij aan een grote veldtocht door Azië. Hij veroverde de ene plaats na de andere en bouwde onderweg nieuwe steden, wegen en forten. Alexander begreep dat hij de inheemse bevolkingsgroepen goed moest behandelen: 'Door hun trouw wordt ons rijk blijvend en stabiel,' zei hij tegen zijn mannen. Op die manier werd hij meester van een wereldrijk dat naar alle windstreken uitwaai-erde, tot hij in 323 v. Chr. overleed; hij was toen pas tweeëndertig.

De opmars van Alexander versterkte de banden tussen Oost en West. Goederen, mensen en ideeën – over religie, literatuur en onderwijs – die toch al werden uitgewisseld vonden nu nog sneller hun weg. In India schreven de heersers hun opdrachten in

verschillende talen, waaronder Grieks en Aramees, zodat iedereen hun bedoelingen kon begrijpen. Algauw vestigden zich steeds meer kooplieden, reizigers, docenten en religieuze mensen langs de zijderoutes.

Elders werd de horizon ook verbreed. In China stichtten rond 200 v.Chr. keizer Gaozu en zijn vrouw Lü Zhi de Han-dynastie, en ze breidden het land naar het westen uit. De legendarische historicus Sima Qian begon informatie te verzamelen over de wereld voorbij de kale woestijn en de hoge bergketens aan de westkant van het moderne China. Hij keek daarbij ook naar het eindeloze steppelandschap dat van de Zwarte Zee tot de Grote Oceaan doorliep. Uit de verslagen die Qian in de tweede eeuw v.Chr. voor het keizerlijke hof schreef sprak verbazing over de bloeiende steden in Centraal-Azië, 'waar alle mogelijke goederen worden verhandeld'.

De meeste handel vond plaats tussen naburige gemeenschappen, maar zeldzame spullen als sieraden, parels, specerijen en zelfs etenswaren (komkommers, pistachenoten en perziken) waren duur en leverden zo veel winst op dat ook lange tochten ermee winstgevend waren.

Handelswaar werd in karavananen vervoerd, op kamelen die wel tegen een stootje konden. De vele skeletten langs de routes door de woestijnen van westelijk China bewezen dat de warmte, het gebrek aan water en de vele zandstormen dodelijk konden zijn.

Alexander de Grote wordt door velen gezien als de briljantste generaal aller tijden – heerser over het centrum van de wereld.

Een belangrijke handelswaar was zijde, een fijne stof gemaakt van de cocons van rupsen die het blad van de moerbeiboom eten. Zijde was niet alleen waardevol omdat het duur was en rijkdom en status weerspiegelde, maar het werd soms ook in plaats van geld gebruikt.

Zijde was met name geliefd bij nomadische stammen die hun zomers en winters met hun schapen, paarden en vee op de steppe doorbrachten. Er was veel vraag naar de paarden uit Centraal-Azië, zeker uit China, waar men bewondering voor hun kracht had. Die paarden waren zo snel dat men zei dat ze van draken afstamden. Sommige werden beroemd en in gedichten, beelden en illustraties bezongen. Een heerser was zo dol op zijn paarden dat hij er na zijn dood tachtig naast zich liet begraven.

De nomaden hadden wel een angstaanjagende reputatie. Een van die groepen, de Xiongnu, zou rauw vlees hebben gegeten en bloed hebben gedronken. Een schrijver sprak van een volk 'dat door de hemel is verstoten'. Ze werden gevreesd omdat ze anders leefden dan de mensen in steden en die het land bewerkten, maar ook omdat ze grote groepen vormden en dan dorpen en steden aanvielen. Die dreiging werd soms door de dorpelingen en stedelingen afgekocht – en dat gebeurde af en toe ook met grote hoeveelheden zijde.

Naarmate de zijderoutes een hechter netwerk gingen vormen nam het contact tussen de mensen toe, en dat leidde uiteindelijk tot systemen die veel op onze paspoortcontroles lijken. Tweeduizend jaar geleden introduceerde China al een systeem waarin werd bijgehouden wie zich zoal aan de grens meldde; waar ze vandaan kwamen, wat voor

handelswaar ze bij zich hadden, en wanneer ze kwamen en weer vertrokken. De Chinese staat kon op die manier nauwkeurig berekenen hoeveel belasting reizigers moesten betalen, voorkomen dat ambtenaren van de kooplieden profiteerden en informatie inwinnen over wie hoeveel van welke spullen in- en verkocht. De Chinezen haalden hun informatie uit alle windstreken, tot aan het Middellandse Zeegebied en het Romeinse Rijk, waarvân ze de inwoners lang, knap en rijk vonden.

De Romeinen zochten op hun beurt naar informatie over de routes, de steden en de volkeren in Azië, en ze zouden ambassadeurs tot in China zelf hebben gehad. Zo werd zijde ook in het Romeinse Rijk een symbool van rijkdom, hoewel er klachten waren dat het te duur was en van buiten het rijk kwam (waardoor er geld uit het land verdween). Een andere klacht was dat zijde te veel aan het lichaam plakte en dat Romeinse vrouwen zich niet zo druk moesten maken om hoe ze eruitzagen.

Maar de handel over de continenten was levendig – en niet alleen in zijde, maar ook in koper, goud, wierook en de blauwe halfedelsteen lapis lazuli, die in Centraal-Azië werd gedolven. De steden aan de grote handelsroutes door Azië bloeiden. In Chang'an, Balkh, Nisa en Palmyra verrezen machtige gebouwen en in Mesopotamië, op het Perzisch Plateau en daar voorbij ontstonden nieuwe steden. Door hun rijkdom hadden de vorsten ook veel macht. Ze lieten grootse paleizen bouwen en bestuurden hun land veelal verstandig; rechtvaardigheid en een goede organisatie golden al duizenden jaren lang als essentiële ingrediënten voor stabiliteit en succes, en dat was in dit geval niet anders.